

ΤΟ ΜΙΚΡΟ ΧΡΟΝΙΚΟ

ΤΗΣ ΑΝΝΑΣ ΜΑΝΤΑΛΕΝΑΣ ΜΠΑΧ

Διασκευή ΖΩΗΣ ΦΡΑΝΤΖΗ

“Ολα ήσαν τόσα χαριτωμένα και σούδι έδιναν δρεκή για μελέτη. Ό Σεβαστιανός ήταν πάντα ξτοιμός νά κατεβεῖ άπό τό όψος του γιά νά πάρει άπό τό χέρι ένα παιδάκι ή έναν άρχαριο. Τίποτα δέν τόν νευρίζει, έκτός άπό τήν άνισφορία και τήν άμελεια.

Πώς θά ήθελα νά έξηγήσω τόν τρόπο που διδασκει! Δέθα ύπηρε αλλοίς καθηγητής τόσο άκούραστος, γεμάτος ένθουσιασμό και ύπομονή. Ωστόσο, τό παραμικρό λάθος δέν τού δέφευγε. Είδα μαθήτες νά μπαίνουν στό μάθημα τρέμοντας άπό φόβο και νά βγαίνουν δακρυσμένοι άπό τήν καλωσόνη του. Τούς είδα άκομα νά χλωμιάζουν δταν θύμωνε μαζί τους, πράγμα που σπάνια γινότανε. Δέ μπορούσε νά συγχωρήσει τή ματισοδέξια. Μιά μέρα έβγαλε τήν περρούκα του και τήν πέταξε στό κεφάλι ένός μαθητή, ένδος «ιππότη τών πλήκτρων». Αύτό τόν κοροϊδευτικό τίτλο έδινε σ' δύσους προσπαθούσαν νά δημιουργήσουν φανταχτερές έντυπώσεις χωρίς νά κατέχουν γερές βάσεις.

Άλλα, δταν έδινε σ' έμένα μαθήματα, ήταν άγγελος ούπομονής. Δέθα ξέχασω τίς δημοφέρες στιγμές που καθισμένη κοντά του μάθαινα μουσική. Δέ μοι είχε έπιβάλει βέβαια αύστηρη πρόπνηση μιά και δέθα γινόμουν έπαγγελματίας μουσικός. «Αλλωστε είχα τόσα παιδιά άπό τήν άρχη που ή μουσική ήταν γιά μένα πιό πολύ ψυχαγωγία. Κι' ώστόσο, τόν πρώτο χρόνο τής κοινής ζωής μας, μοι δένωσε μαθήματα κλαβεσένες, έκκλησιστικού δργάνου και μ' έμασθε νά παίζω στό έναριθμο μπάσο.

Καλ μόνο νά έγγιζω τό δργανο με τά δάχτυλά μου ένιωθα μιά άλλιωτη συγκίνηση. Οι τρείς σειρές τών πλήκτρων δέ με ζάλιζαν πολύ, άλλα δταν άρχισα νά χρησιμοποιώ τά πόδια γιά νά παίξω στό πενταλιέ, τά ξεχασα. «Οταν τά κατάφερα νά παίζω μελωδίες και λίντερ μέ τέσσαρες φωνές, δ Σεβαστιανός μοι είπε νά κρατήσω τό μπάσο με τό πόδι. Τότε, τά μπέρδεψα κι' άρχισα νά παίζω άλλα δντ' άλλων. Μέ τά δυό χέρια στό πλήκτρα και μέ τό πόδι στό ένα πεντάλ, σταμάτησα και κύταξα τό Σεβαστιανό που στεκόταν δίπλα μου. «Δέ μπορώ νά προχωρήω, τού είπα, δέ μπορώ νά κουνήσω!» — «Είσαι κουτορνίθι, μοι άπάντησε, άν

δέν είμαστε στήν έκκλησία, θά σέ φιλοῦμα».

Άλλα, άν και μέ κορόδευε, ή ύπομονή του ήταν άτελειωτή και, έπειτα άπό έπιμονες άσκησεις, κατόρθωσα νά παίζω τίς νότες τού πεντάλ χωρίς νά ψάχνω δρες μέ τό πόδι. «Από τήν άρχη μοι είχε άπαγορεύσει νά κυτάζω τά πόδια μου. «Μόνο οι κακοί δργανίστες κυτάζουν τά πεντάλ τους και δέθα σ' άφησα νά κάνεις και σύ τό ίδιο. Μπορεί νά μη προχωρήσεις πολύ στό δργανό, άλλα τουλάχιστον θά παίζεις σωστά.»

Πραγματικά δέν προχώρησα πολύ, άλλα άρκετά γιά νά μπορώ νά νιώσω ξεχωριστή χαρά άκούοντας τά ύπεροχα έργα που πού έγραψε δάντρας μου γιά τό άγαπημένο του δργανό. «Αρχισε νά γράφεις στό μικρό μου βιβλίο μιά φαντασίας γιά δργανό που τήν άφησε άτελειωτή. Νομίζω άτι τά εύγενέστερα και βαθύτερα έργα του είναι έκεινα που έγραψε γιά έκκλησιαστικό δργανό. Μερικοί ειδικοί προτιμούν τίς καντάτες του και άλλοι άγαπούν πιό πολύ τά κομμάτια του γιά κλαβεσέν. Στ' άλλθει, άν τό σκεφθεί κανείς, είναι δύσκολο νά διαλέξει και στό νού του έρχονται τά λόγια τής Βίβλου: «... δπως τό ένα άστέρι διαφέρει άπό τό άλλο σέ λάμψη...»

Στή διδασκαλία λοιπόν έφάρμοζε τή μέθοδό του μέ μεγάλη προσοχή. «Έλεγε πώς κανένας κόπος δέν είναι μεγάλος γιά τό νέο που θέλει νά μάθει. «Οταν άναλαμβανε έναν άρχαριο στό κλαβεσέν, τού δένει στήν άρχη άσκησεις γιά τό toucher και γιά τό doigté. Αύτός διδασκει πρώτως νά περνούμεν τόν άντιχειρα κάτω άπό τά δάχτυλα. «Ως τότε, οι λίγοι που τόν χρησιμοποιούσαν, τόν περνούμαν πάνω άπό τά δάχτυλα. «Επίσης δ Σεβαστιανός σύστησε πρώτος νά χρησιμοποιείται κάθε δάχτυλο στίς τρλλιές και στά γκρουπέττα. «Έγραψε γιά τούς μαθητές του χαριτωμένα κομματάκια γιά νά τούς κάνει νά ύπερνικήσουν τίς δυσκολίες διασκεδάζοντας. Πολλές φορές, άν τύχαινε ένας μαθητής νά μήν μπορεί νά παίξει ένα περίπλοκο μέρος, δ Σεβαστιανός έπαιρνε ένα χαρτί κι' έγραψε μέ τό γρήγορο όσο καλ ή σκέψη του χέρι μιά μικρούλα invention που παρουσίαζε τήν ίδια δυσκολία άλλα σέ πιό καθαρή κι' έλκυστική μορφή κι' έτσι δ μαθητής ξανάρχιζε τή δου-

λιά μέ καινούργιο θάρρος. Πόσες φορές τὸν ἄκουσσα νά λέει σ' ἔνα μαθητή: «Τὰ δάχτυλά σου εἶναι ἴδια μέ τὰ δικά μου!»

Γιά τὸν πρωτότοκο του, τὸ Φρίντμαν, ὅταν ἔγινε δέκα χρόνων, δηλαδὴ ἔνα χρόνο πρὶν παντρευτούμε, σύνθεσε ἔνα «Μικρὸ Βιβλίο Μουσικῆς». Ἀφοῦ τὸ μελέτησαν κι' ὅλα τὰ παιδιά μας μέ τὴ σειρά τους κι' ὠφελήσηκαν ἀπ' ἀύτο, τὸ ἔωσα ἀπὸ τὴν καταστροφὴν γιατὶ ὁ Σεβαστιανὸς δὲ νιαζότανε καθόλου γιὰ τὶς μικρές του συνθέσεις. «Αν καμιά κάνονταν, ἐλεγε ἀτάραχος: «Δὲν πειράζει, θὰ γράψω μιάν ἀλληλ.» Τὸ πνεύμα του ἦταν τόσο καρποφόρο δοσο καὶ ἡ γριά κερασιά τοῦ κήπου μας.

Σ' ὅλα του τὰ ἔργα, στὰ μικρά καὶ στὰ μεγάλα, ἔβαζε τὴν ἀφίέρωση «Στὸ δόνομα τοῦ Ἰησοῦ.» Θυμάματι τὴ χαρὰ ποὺ τοῦ ἔωσα μιά μέρα ποὺ μὲ βρήκε νά παίζω μιά δική του ζήγκα καὶ δυὸ ἀπὸ τὰ παιδιά μας νά τὴ χορεύουν χαρούμενα. «Νομίζω, τοῦ εἴπα, δτὶ κι ὁ Χριστὸς μικρούλης θά ἥθελε νά χορεψει μ' αὐτὴ τὴ μελωδία.» Ἡρθε κοντά μου καὶ μὲ φίληση λέγοντας: «Τὶ δμορφη σκέψῃ!» «Ημον εύτυχισμένη κάθε φορά ποὺ μιὰ σκέψη μου τοῦ ὅρεσε. Μποροῦσε νά γράψει κατεύθυνσα μουσική. «Απὸ τὴν πιό τρυφερή, σὰν τὸ «Νανούρισμα» ἀπὸ τὸ «Ορατόριο τῶν Χριστουγέννων» ποὺ τραγουδάει στὸ Παιδάκι τῆς Βηθλεέμη ή Τρισμακάριστη Μητέρα του, ως τὴν πιό τραγικὴ γιὰ τὸ Σωτήρα του κόσμου, δπως εἶναι δ «Εσταυρωμένος» τῆς Μεγάλης Λειτουργίας του. Γιά τὸ Φρίντμαν σύνθεσε ἀκόμα πολλές *inventions* μὲ δυὸ καὶ τρεῖς φωνές ποὺ ἀργότερα τὶς συγκέντρωσε σ' ἔνα τόμο.

Ἀν σκεφθεὶ κανεὶς τοὺς κόπους καὶ τὶς ἀτέλειωτες φροντίδες τοῦ Σεβαστιανοῦ, δὲ θ' ἀπορήσει ποὺ τὰ δυὸ πρώτα του παιδιά ἔγιναν τόσο σπουδαῖοι μουσικοί, ὁ Φρίντμαν δι καλύτερος ὀργανίστας μετὰ τὸν πατέρα του, ὁ Ἐμμανουέλ, δι μεγαλύτερος τεσμπαλίστας τῆς ἑποχῆς του καὶ ἔξαιρετικά προκισμένος συνθέτης. «Οταν παντρευτήκαμε, τὸ 1721, ὁ Φρίντμαν ἦταν ἔντεκα χρόνων, ὁ Ἐμμανουέλ ἐπέτη, δι μικρὸς Γιόχαν ἔξη καὶ ἡ Κατερίνα δεκατριάν. Κι' ἔτσι, ἀπὸ τὴν ἀρχὴ εἶχα νά φροντίσω μιὰ ὀλόκληρη οἰκογένεια. Ἀκολούθωντας τὸ παράδειγμα τοῦ Σεβαστιανοῦ, τὰ παιδιά μ' ἀγάπησαν γρήγορα καὶ μοῦ ἐμπιστεύονταν τὶς χαρές τους καὶ τὶς στενοχώριες τους, δι καὶ ὁ Φρίντμαν στὴν ἀρχὴ ἦταν λίγο ἐπιφυλακτικός. «Ημαστε δλοι μαζὶ εύτυχισμένοι καὶ ἀκόμα πιὸ πολὺ ὅταν καταφέρναμε τὸ Σεβαστιανὸν ν' ἀφῆσει τὶς δουλιές καὶ τὶς δοκιμές γιὰ νά πάμε περίπατο.

Παίρναμε ἔνα καλάθι μὲ τὸ φαγητὸ μας καὶ πηγαίναμε νά καθήσουμε κάτω ἀπὸ τὰ δέντρα, ἔξω ἀπὸ τὴν πόλη. «Ἐβγαζε τὸ σοκκάκι του κι ἔπαιζε μὲ τὰ παιδιά, ἴδιο παιδι κι' αὐτός. Κι' ἔγώ ἔνιωθα μικρὴ σάν τὰ παιδιά καὶ μοῦ φαίνεται δτὶ πολλές φορές ἔχενοσα τὴν σοβαρότητα ποὺ ταιριάζει σὲ μιὰ παντρεμένη γυναίκα, γιατὶ, ὅταν Σεβαστιανὸς ἤταν στὸ κέφια του, μᾶς ἔκανε νά κλαμε ἀπὸ τὰ γέλια μὲ τ' ἀστεία καὶ τὰ πειράγματά του. Κι' ὅταν κουράζονταν πιὰ τὰ παιδιά, δι Σεβαστιανὸς ἀρχίζε τὰ παραμύθια καὶ τοὺς θρύλους ποὺ εἶχε μάθει παιδάκι στὸ «Αἴζεναχ, ἡ ἀλήθινὲς Ιστορίες γιὰ τὴν Ἀγία Ελισάβετ καὶ γιὰ τὸ Λούθηρο. Μὲ τὸ σούρουπο, γυρίζαμε στὸ σπίτι κι' ἀφοῦ ἔβαζα στὸ κρεββάτι τὰ παιδιά, καθημόναυ κουρασμένη ἀλλὰ γαλήνια κοντά στὸ Σεβαστιανὸ μ' ἔνα βιβλίο ἡ ἔνα ράφιμο. «Ο θεός μᾶς ἔστειλε ἀπέραντη εύτυχία στὸ Κέτεν.

Κι' ὅταν ἥρθε στὸν κόσμα τὸ πρῶτο μου παιδι γνώρισα ἀκόμα μεγαλείτερη εύτυχία. «Αποχήσαμε δεκατριά παιδιά κι' ὁ Σεβαστιανὸς Φάνταζε στὸ τραπέζι σοβαρός καὶ μεγαλόπρεπος σὰν πατριάρχης, μὲ τὸν γιούς του καὶ τὶς κόρες του, καθισμένος ἀνάμεσα στὸν ἀγαπητόν του Φρίντμαν καὶ σὲ μένα μὲ τὸ τελευταῖο μας παιδι στὰ γόνατά μου. Μιὰ αὔστηρη ἔκφραση σκοτείνιαζε πολλές φορές τὸ πρόσωπό του ἀλλὰ ὅταν τὸν τριγύριζε ἡ οἰκογένεια του γινόταν χαρούμενος καὶ στοργικός. Μποροῦσε ν' ἀπασχολθεὶ καὶ μὲ τὴν πιὸ ἀσήμαντη Ιστορία ἐνός παιδιοῦ. «Ολοι τὸν σεβόμαστε καὶ τὰ παιδιά τὸν ἀγάπησον χωρὶς νά τὸν φοβοῦνται. Πολλές φορές δὲ δειχνόμαστε ἀρκετὰ αὐτηροὶ μαζὶ τους καὶ ἀναρωτιέσαι μῆπως τὰ ἔλαττώματα τοῦ Φρίντμαν διεβίλονταν σὲ ἐλλειψη τιμωρίας. «Οσο γιὰ τ' ἀλλὰ παιδιά, μόλις σήκωνε λίγο τὴ φωνὴ δι Σεβαστιανός, χάνονταν ἀπὸ μπροστά του.

Κάποτε ποὺ εἶχε πεῖ φέμματα δι Φρίντμαν, δι πατέρας του θύμωσε τόσο ποὺ δὲν τοῦ μίλησε δλη τὴν ἡμέρα. «Ο μικρὸς γύριζε σ' άλο τὸ σπίτι στενοχωρημένος. «Ἐνα βάρος μᾶς πίεζε δλους, δὲ μπροστάς ν' ἀνασάνα δέλευθερα ὅταν ἔβλεπα τὸ Σεβαστιανὸ δυστυχισμένο. Κατά τὸ βράδυ, βρήκα τὸ μικρὸ μπρούματα στὸ κρεββάτι νά κλαίει μὲ λυγμούς. «Φρίντμαν, τοῦ εἴπα, φέρνοντας στὸ νοῦ μου τὴν παραβολὴ τοῦ ἄσωτου παιδιοῦ, γιατὶ δὲ ζητᾶς συγνώμη ἀπὸ τὸν πατέρα σου; » «Φοβάμαι, μανούλα!» ««Ἐλα νά πάμε μαζὶ!» Σηκώθηκε καὶ μὲ τὰ μούτρα μούσκεμα ἀπὸ τὰ δάκρυα πλησίασε μαζὶ μου τὸν πατέρα του «Ἐρχόμαστε νά σοῦ ποῦμε δτὶ

είμαστε πολύ λυπημένοι... » αρχισα έγω, άλλά δ Φρίντμαν ἔκρυψε κιόλας κλαίοντας τό πρόσωπό του στά γόνατα τοῦ πατέρα του. Κλάψαμε κι' οι τρεῖς λιγάκι κι' ἔπειτα, δ Σεβαστιανός κι' έγω, κυταχτήκαμε χαμογελώντας γιά τά δάκρυα μας. Φίλησε τό γιό του κι ή στενοχώριας πήρε τέλος. Δυσυσχώδη δὲν ήταν τόν πατέρα του. *«Ηταν ίδιοτρόπος, δένθυμοις καὶ σπάταλος* άλλά και τόσο ζωντανός, τόσο ἔξυπνος, τόσο ἐλκυστικός.

Ο ἀδελφός του, δ Κάρλ Φίλιππος *«Ἐμμανουέλ,* μὲ τό στρογγυλό πρόσωπο καὶ τά καστανά μάτια, ήταν ἐντελῶς ἀντίθετος. στό χαρακτήρα, θρέμος καὶ ἐργατικός.

Ηταν λαμπρός μουσικοκις' αὐτός καὶ μποροῦσε κανεὶς νά τόν ἐμπιστευθεῖ περισσότερο. Παρ' δλα αὐτά, είχα προσέξει διτι διτι δ Σεβαστιανός ἔκρυψε μέσα του μία κρυφή κλίση πρός τό Φρίντμαν δην και ήταν πολύ δίκαιος καὶ ποτὲ δὲν ἔδειχνε προτίμηση σ' ἔνα ἀπό τά παιδιά του. Νομίζω δτι δ κάθε πατέρας συμπαθεῖ ίδιαιτέρα τό πρώτου του παιδί και μὲ πειράζει ή σκέψη δτι κανένα ἀπό τά παιδιά μου δηθ δην τό πρώτο γιά τό Σεβαστιανό.

Οταν δμως είδα τή μικρή μου Χριστιάνα-Σοφία στήν ἀγκαλιά του, τόση εύτυχία καὶ περιφάνεια μὲ πλημμύρισε πού δδιωκα αὐτή τή σκέψη.

Σάν δλους τους Μπάχ καὶ σάν τό Λουθηρο πού τόν ἀγαποῦσε πολύ, δ ἄντρας μου ήταν βαθιά ἀφοσιωμένος στήν οἰκογένειά του και τό δρεσε νά παίζει μὲ τά παιδιά. Η ἀλήθεια είναι διτι καμιμι φορά θύμων με τίς φασαρίες τών μικρών, αὐτό δμως συνέβαινε σπάνια. Μού δικανε κατάληξη νά τόν βλέπω τίς περισσότερες φορές νά συνθέτει ἀνάμεσα στίς φυλαρίες καὶ στά κλάμματά τους σάν νά ήταν μόνος στόν κόσμο. *«Αν κανένα μωρό μας ξυπνοῦσε τή νύχτα κι' ἔκλαιγε, μού ἔλεγε νά τραγουδήσω θά δρησκευτικό τραγούδι «γιά ν' ἀπολαύσουμε δλοι τό νανούριμα».* Γ' αὐτό τό σκοπό σύνθεσε μιά καινούργια μελωδία πάνω στό θαυμάσιο δσμα τοῦ Λουθήρου γιά τό μικρούλη Χριστό πού τόν νανούριζουν πάνω στό ἄχυρο. Οταν τό ξμαθα ἀπό έξω, έσκισε τό χειρόγραφα γιατι, δως ἔλεγε, τό είχε γράψει μόνο γιά μένα και δηθ δηθελε νά τό ἀκούσει τραγουδισμένο ἀπό ἄλλη φωνή. Κι' αφού έστι τό ηθελε δηθ τό γράψω, άλλά είναι τόσο ώρασιο και λυπάμαι πού θα χαθει. *«Αν τό τραγούδι μου δὲν κατάφερνε νά κοιμίσει τό μωρό, τό ἔπαιρνε ἑκείνος στήν ἀγκαλιά του και σέ λιγο τό κοιμίζε. Φαίνεται πώς στήν ἀγκαλιά τοῦ πατέρα του ένιωθε ἀπόλυτη ἀσφάλεια. Οι ἄντρες*

κρατοῦν τά μωρά πολύ πιό καλά ἀπό ἐμάς τίς γυναῖκες, ίσως γιατι φοβοῦνται περισσότερο μή τούς πέσουν. Πολλές φορές, δάκρυζα ἀπό τή συγκίνηση βλέποντας τή μεγάλη του ψυχή σκυμμένη πάνω σ' ἔνα τόσο ἀδόντα πράγμα δπως είναι ένα νεογέννητο. Οι γραμμές πού ἔγραψε στό πρώτο ἀντίτυπο τών *«Klaviersübungen»* σάν αφίέρωση στό νεογέννητο διάδοχο τοῦ Κέτεν, δείχνουν τί αισθήματα τοῦ γεννοῦσαν τά παιδιά.

Οσο γιά τά δικά του παιδιά, τά ἀγαποῦσε τόσο πού περισσότερες φιλοδοξίες είχε γι' αὐτά παρά γιά τόν ἑαυτό του. Ή μόρφωσή τους τόν ἀπασχολοῦσε ἀκατάπαυτα και σέ μένα ἀκόμα φερνότανε σάν στοργικός πατέρας. *«Οταν χάσαμε τό πρώτο μας κοριτσάκι σέ ήλικια τριῶν χρόνων, δ Σεβαστιανός, μ' δλα τού τόν πόνο, μόνο ἐμένα σκέφτηκε και τότε, πού γιά πρώτη φορά πόνεσα τόσο, τόν ἀγάπησα ἀκόμα πιό βαθιά.*

Στό Κέτεν, δ Σεβαστιανός κατασκεύασε ἔνα δρυγανο μέτ πέντε χορδές, κάτι ἀνάμεσα στό βιολι και στό βιολοντέλλο. Τό δόντας *«εβιόλα πομπόζα»* και ἔγραψε μιά σουΐτα γι' αὐτό. *«Ηταν γερός βιολονίστας και είχε μάθει βιολί ἀπό τόν πατέρα του, τόν *«Άμβροσίο Μπάχ* πού τό πορτραΐτο του βρισκόταν πάντα σέ τιμητική θέση στό σαλόνι μας.*

*«Οταν δμως ἔπαιζε σέ κουαρέττα εγχόρδων, προτιμοῦσε νά κρατάει τό μέρος τοῦ ἀπλο. *«Ετοι, ἔλεγε, βρισκόταν στή μέση τής ἀρμονίας και μποροῦσε καλλίτερα νά βλέπει, ή μᾶλλον ν' ἀκούει τί γινόταν ἀριστερά του και δεξιά του.**

Στό Κέτεν ἔγραψε πολλή μουσική γιά ἔγχορδα. Σύνθεσε ἀκόμα μιά σειρά κομματιών γιά κλαβεσέν πού δλοι οι σοβαροί μουσικοί τά θαύμασαν. Τά εικοσιτέσσερα αὐτά πρελούντια και φούγκες τά δόντας *«Καλώς συγκερασμένο κλαβεσέν»* και τά ἔγραψε *«γιά τή μόρφωση και τήν πρακτική ἔξασκηση τών νέων μουσικών και γιά ψυχαγωγία τών πολύ προχωρημένων».* Κι' ἀλήθεια, ἔπρεπε νά είναι κανεὶς φτασμένος μουσικός γιά νά τά παίξει γιά ψυχαγωγία, γιατι τά περισσότερα είναι πολύ δύσκολα και χρειάζονται γερή τεχνική και δλη τήν προσοχή ἐνδός δριμού νοῦ. *«Ενιώθα ἀγείπωτη χαρά ν' ἀκούω τό Σεβαστιανό νά τά παίξει.* Ηγαποῦσε τά γοργά *«τομπι* και σέ μερικά πρελούντια, οι νότες ἔφευγαν ἀστραπιστα κάτα ἀπό τά δάχτυλά του.

Στίς φοιγκες, ήταν ἑξάσια ή ἀνάμιξη τών διαφόρων φωνών, πού κάθε μιά τους φάνταζε τόσο καθαρή και τόσο ζέχωρη, κι' ώστόσο δλες σφιχτοδένονταν σέ μια ἀδιάλυτη ἐνότητα. Κανεὶς

άλλος δὲ μπόρεσε ν' ἀποδώσει τόσο τέλεια τὸ πνεῦμα τῆς ἀντιστικτικῆς μουσικῆς.

"Οταν τοῦ ἔμεναν λίγα λεπτά διαθέσιμα, τὸν παρακαλοῦσαν νά μοῦ παίξει ἔνα πρελούντιο καὶ μιὰ φούγκα ἡ ἀνήταν δυνατό, δύο. «Δὲ θά μ' ἀφήσεις ἡσυχο μ' αὐτὸ τὸ καλῶς συγκερασμένο κλαβεσέν»; μοῦ εἶπε μιὰ μέρα γιὰ νά μὲ πειράξει καὶ μ' ἔπιασε ἀπὸ τὴ μέση μὲ τὸ ἀριστερό του μπράτσο καθώς στεκόμουν δρθῇ διπλα του. «Ἀρχίσε νά παίζει μιὰ φούγκα μὲ τὸ δεξιό του χέρι καὶ δταν ἔφθασε στὴ δεύτερη φωνή, δὲ θέλησε νά μ' ἀφήσει. «Ἐπαιξε τὴ φούγκα του ώς τὸ τέλος κρατώντας με φυλακισμένη μέσα στὸν κύκλο τοῦ ἀριστεροῦ του μπράτσου. «Νά! φώναξε γελώντας δταν ἔπαιξε τὴν τελευταία συγχορδία, τι ἔπαιξες μ' αὐτή σου τὴ μανία μὲ τίς φούγκες!» Κ' δμος δὲ μπορῶ νά πά δτι τὶς ἀγαποῦσα δλες. Μερικὲς μοῦ φαίνονταν ξερές καὶ ἀμουσες, ἐνῶ τοῦ Σεβαστιανοῦ ἥσαν δλες ἀχτιδόχαρες καὶ παιχνιδάρες, φρέσκες σὰν τὸ τρέχοντεν νερό, χαδιάρες, λυπτηρές ή ἐπιβλητικές σὰν τὸ πρελούντιο καὶ τὴ φούγκα σὲ μι ὄφεσι ἐλάσσονα.

Αὐτή τὴν ἑποχή, δ ἀντρας μου ἔγκαταστάθηκε στὴ Λειψία δτου ἔμελλε νά περάσει τὰ τελευταῖς εἰκοσιεπτά χρόνια τῆς ζωῆς του καὶ νά συνθέσει τὰ περισσότερα θρησκευτικά ἔργα του. Ο' γέρος Κάντορας τοῦ Ἀγίου Θωμᾶς εἶχε πεθάνει κι' ἔνας ἀπὸ τοὺς λόγους ποὺ ἔκαναν τὸ Σεβαστιανὸ νά κυνηγήσει αὐτή τὴ θέση, ἥταν δτι στὴ Λειψία θά μποροῦσε νά μορφώσει καλλίτερα τὰ πρῶτα του παιδιά ποὺ είχαν πιὰ μεγαλώσει. Δὲ τὸν ἐνθουσιάζε πολὺ ἡ ἰδέα νά γίνεται Κάντορας στὸ σχολεῖο τοῦ Ἀγίου Θωμᾶσ αφοῦ τόσουν καιρὸ ἐλέγε περάσει στὴν Αὐλὴ τοῦ Κέτεν σὰν ἀρχιμουσικός, ἀλλὰ ἀφοῦ σκέφτηκε τὸ ζήτημα ἐπὶ τρεῖς δλόκληρους μῆνες, ἀποφάσισε νά δοκιμάσει αὐτή τὴν ἀλλαγὴ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

Ἐνια λίγο παράξενο ν' ἀλλάξεις τόπο καὶ δύσκολο νά προβλέψεις τι τύχη σὲ περιμένει στὸ καινούργιο σου σπίτι. 'Η γέννηση κι' δ θάνατος ἐπισκέφθηκαν πολλές φορές τὸ σπιτικό τοῦ Κάντορα, ἡ γέννηση πολλῶν παιδιῶν, δ θάνατος μερικῶν ἀπ' αὐτὰ καὶ τέλος δ θάνατος τοῦ Σεβαστιανοῦ ποὺ ἀφῆσε τὸν κόσμο τόσο ἀδειο γιά μένα.

"Οταν φτάσαμε στὴ Λειψία, τὸ Μάιο τοῦ 1723, καὶ βρεθήκαμε ἐμπρός στὴν πόρτα του σπιτιοῦ τοῦ Κάντορα, δ Σεβαστιανὸς πήδησε πρῶτος ἀπὸ τ' ἀμάξι καὶ θέλησε, σύμφωνα μὲ

τὸ παλιὸ γερμανικὸ θῆμα, νά μὲ σηκώσει στὰ χέρια του γιά νά περάσω τὸ κατώφλι τοῦ καινούργιου μου σπιτιοῦ. 'Η κάρη του, δη μορφὴ Δωροθέας, μπήκε πίσω μας, μὲ τὴ μικρὴ Χριστιάνα στὴν ἀγκαλιά της. Εύγνωμονδ τὸ Θεό γιατὶ στὰ τριάντα χρόνια ποὺ ζήσαμε μαζὶ δ Σεβαστιανὸς δὲν ἔπαισε νά μ' ἀγαπάπει δπως καὶ στὴν ἀρχή. "Οταν γέρασας κι' ἔγιναν γκρίζα τὰ μαλλιά μου, δὲ φάνηκε νά τὸ πρόσεξε. Μιά φορά μόνο μοῦ εἶπε: «Γά μαλλιά σου ποὺ ἀλλοτε ἀστραφταν σὰν τὸν ἥλιο, ἔχουν τώρα τὴν ἀπαλή λάμψη τοῦ φεγγαριοῦ». Γι' αὐτὸ δὲν εἶναι περίεργο ποὺ τὸν ἀγαποῦσα κι' ἔγω τόσο καὶ πρόσεχα δλες τὶς κινήσεις του κι' δλα τὰ λόγια του γιά νά τὰ κλείσω μέσ' στὴν καρδιά μου.

Τὸ σπίτι τοῦ Κάντορα ἦταν ἔνα τιμῆμα τοῦ σχολείου τοῦ Ἀγίου Θωμᾶ, διπλά στὴν ἑκκλησία. Είχε δύο πατώματα κι' ἦταν δμορφο καὶ ἀνετο ἀλλά δὲν ἄργησε νά μᾶς πέσει μικρό γιατὶ σὲ δχτά χρόνια ἡ οἰκογένεια μας μεγάλωσε πολύ.

Μᾶς πρόσθεσαν λοιπὸν ἄλλο ἔνα πάτωμα καὶ ἀποχήσαμε μιὰ ωραία αίθουσα μουσικῆς ποὺ μ' ἔνα στενὸ πέρασμα συνδεόταν μὲ τὴ μεγάλη αίθουσα τοῦ σχολείου τοῦ Ἀγίου Θωμᾶ. Γιά ν' ἀποχήσει ἐπίσωμα τὸν τίτλο τοῦ Κάντορα, δ ἀντρας μου ἔδωσε ἐμπρός στὸ Δημοτικὸ Συμβούλιο τῆς Λειψίας τὸν δρκο δτι θά ἐκπληρώνει τὰ καθήκοντά του μέ ζηλο καὶ πίστη. 'Αναλάμψανε νά διδάσκει στοὺς μαθητές φωνητική καὶ ὄργανική μουσική καὶ λατινικά, νά τοὺς φέρεται μὲ συμπάθεια, νά μὴ δέχεται στὸ σχολεῖο μαθητὴ χωρίς μουσικές βάσεις ή χωρὶς φανερὴ κλίση γιὰ τὴ μουσική, νά φροντίζει γιὰ τὴ μουσική τῶν δύο μεγαλειτέρων ἑκκλησιῶν τῆς Λειψίας.

Δὲν εἶχε περάσει οὕτε μιὰ ώρα ποὺ εἶχαμε φτάσει στὸ σπίτι μας καὶ τίποτα ἀκόμα δὲν είχαμε κάνει γιά νά μπορέσουμε τουλάχιστον νά κοιμηθοῦμε ἐκεῖνο τὸ βράδυ, δταν τὸν ἀκουσα νά μέ φωνάζει: «Ἐλα, Μανταλένα, νά σου δείξω τὸ δργανο...» «Ωχ! εἶπα μέσα μου— δ θεός νά μοῦ συγχρόησει αὐτὴ τὴν πεζὴ σκέψη—ἀν τοῦ ἔρθει τώρα δρεῖν νά παίξει, ποιός ξέφεται τὶ ώρα θά τελειώσουμε». Γιά λίγο διστασα, ἀλλὰ ἐκεῖνος μὲ τράβηξε ἀπὸ τὸ χέρι: «Ἐλα, ἔκανε ἀνυπόμονα, δ έκκλησία εἶναι διπλα». Τὸν ἀκολούθησα, κάθησα στὸ μπάγκο κοντά του ἐνῶ ἐκεῖνος τραβοῦσε τὰ ρεζίστρ καὶ γέμιζε τὸ διάστημα μὲ τὴ θεϊκὰ του μουσική. Καὶ τότε ξέχασα καὶ τὰ ἀστρωτα κρεββάτια καὶ τὴν ἀκαταστασία τοῦ σπιτιοῦ.